

Izhaja vsak četrtek in velja za poštino vred ali v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 32 Din, pol leta 16 Din, četrt leta 8 Din. Izven Jugoslavije 64 Din. Naročnina se pošlje na upravnništvo »Slov. Gospodarja« v Mariboru, Koroška cesta št. 5. — List se dopušlja do odpovedi. Naročnina se plačuje vnaprej. Tel. interurban 113.

Posamezna številka stane 1-50 din.

Poština plačana v gotovini.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Uredništvo je v Mariboru, Koroška cesta št. 5. Rokopisi se ne vračajo. Upravnništvo sprejema naročnino, inserate in reklamacije. Cene inseratov po dogovoru. Za večkratne oglase primeren popust. Nezaprete reklamacije so poštne proste. Čekovni račun poštne urada Ljubljana 10.603. Telefon interurban 113.

45. številka.

Maribor, dne 11. novembra 1926.

60. letnik.

Kako radikalsko-radičevska vlada skrbi za Slovenijo!

Pregovor o slabih časih se letos veliko bolj obistinja kot druga leta. Za nas Slovence je to leto bilo prav slabo leto. Letina je bila vobče veliko slabša kot druga leta. Živil so v mnogoterih krajih tako malo pridelali, da bodo z ujimi izhajali k večjemu do spomladi, v mnogih krajih še niti do spomladi ne. Potem bodo tudi mali kmetje poleg bajtarjev, dninarjev, viničarjev in poljskih delavcev in drugih morali kupovati živila. Ako kmet ne pridelava niti toliko, da bi mogel od živila živeti sam s svojo družino, je to dokaz, da je letina bila prav slaba. K temu še tudi pride, da je vinski pridelok bil tako pičel, da so vinogradniki radi količine letošnjega vinskega pridelka bili vsi brez izjeme razočarani.

Ze to bi bilo vzroka dovolj, da bi se to leto po vsej pravici moralo imenovati slabo leto. Slabost leta so v največji meri poslabšale ogromne vremenske neizgode: toča, viharji, dež, nalivi, povodnji. Slovenija je letos imela nič manj kot štiri velikanske povodnji. Škoda, po njih povzročena, je tako ogromna, da se niti popisati ne da. Ako bi jo hoteli predstaviti v številkah, bi je morali oceniti ne v stotinah tisočakov, marveč v več stotinah milijonov dinarjev.

K prejšnjim povodnjim, ki so napravile veliko škodo po Kranjskem in Štajerskem, se je tri dni pred praznikom Vseh svetnikov pridružila nova velika povodenj, ki je napravila ogromno škodo po raznih krajih Gorenjske, na Štajerskem v Savinjski dolini, osobito v gornjegrajskem okraju, v Mežiški dolini na Koroškem itd.

Ljudstvo gleda z obupom na strašno opustošenje, povzročeno od nalivov, ki so nenadoma nastopili s tako orjaško silo. Odnešeni mostovi in brvi, razdrti jezovi, razdejane ceste, porušene in odnešene hiše in druge zgradbe, opustošena polja, livade, travniki in pašniki: kdo bi mogel popisati to škodo, ki znaša stotine milijonov dinarjev!

Ljudstvo si samo ne more pomagati. Siromak nima sredstev, da bi sebi in drugim prišel na pomoč. Mnogo ljudi je zgubilo vse, kar so imeli in premogli, drugim je ostalo tako malo, da niti od daleč ne zadostuje za to, da bi se popravil vsaj del prizadete škode. Ljudje gledajo okoli in čakajo, odkod bi prišla pomoč.

Slovinci si sami pomagati ne moremo. Bilo bi to vsaj delno in v precejšnji meri mogoče, ako bi imeli svojo avtonomijo. Toda avtonomijo nam je vzel centralizem, ki nam ne dovolji niti tiste male samouprave, ki je zajamčena v vidovdanski ustavi. V Sloveniji sploh ni nobene druge samouprave, kakor občinska samouprava, in tudi te je vsak dan manj. Občine pa so absolutno nesposobne, da bi popravile škodo, ki so jo velikanske vremenske neizgode letošnjega leta povzročile na njihovem ozemlju. Zato so občinska sredstva veliko premajhna. Občinskim samoupravam ne morejo priti na pomoč okrajne in pokrajinske samouprave, ker takih samouprav nimamo. Kar je prej obstajalo takih samoupravnih ustanov, je vse porušil centralizem.

Zato pa je nujno potrebno, da pride država na pomoč od vremenskih neizgod, zlasti od nalivov in povodnji opustošenim krajem in okrajem v Sloveniji. V to svrhu so poslanci Slovenske ljudske stranke pretekli teden stavili v narodni skupščini nujni predlog, v katerem so zahtevali 20 milijonov dinarjev kot prvo pomoč za poplavljenec v Sloveniji, brezobrestna posojila občinam, ki so po povodnji oškodovane, potom ministrstva za zgradbe 40 milijono-

nov dinarjev za popravo vsled povodnji razdrtih cest in mostov, potom ministrstva socialne politike 10 milijonov dinarjev za nakup hrane in semenskega žita za prizadeto prebivalstvo, takojšnji pričetek del za uravnavo rek in hudournikov, odpis davkov in ustavitve iztirjevanja davkov.

V četrtek, 4. novembra, je bila v narodni skupščini razprava o tem nujnem predlogu. Vlada je ta predlog odklonila. V njenem imenu je izjavil finančni minister dr. Perič, katerega Stjepan Radič tako rad hvali, da je »zlatan čovjek« (zlati človek), da vlada nujnosti tega predloga ne more sprejeti, ker nima kredita, nima denarja, da bi izvršila to, kar se v predlogu za Slovenijo zahteva. Nato je narodna skupščina glasovala o tem predlogu, za kojega je SLS zahtevala nujnost. Vlade stranke: radikali in Radičevci, so predlog odklonili.

Dobro je treba pomniti, da so poleg radikalov, ki kot stranka v Sloveniji skoraj niso zastopani, za odklonitev predloga glasovali tudi Radičevci, ki se hočejo kot stranka tudi v Sloveniji razširiti. V tej stranki sta poleg gostobesednega Radiča, ki hodi tudi med Slovence prodajati svojo puhlo politično modrost in svoje prazne obljube, tudi Slovenca Pucelj in Prepeluh s svojimi pristaši. Te ljudi bode treba prijeti za jezik, ko pridejo med Slovence hvalit Radičeve seljačko (kmetško) stranko in sedanjo seljačko vladno. Odklonitev nujnega predloga za pomoč Sloveniji je za Slovence nauk in hkrati opomin, česar se imajo nadejati in kaj imajo pričakovati od centralizma in od tistih, ki so njegovi politični sužnji.

Ali in kedaj bodo volitve v oblastne in srezke skupščine!

Minister notranjih zadev Boža Maksimovič je proti koncu mesca oktobra v narodni skupščini izjavil, da vlada misli na izvedbo volitev za oblastne skupščine, da izvršuje v tem oziru potrebne predpriprave ter da je samo še treba formalnega vladnega sklepa, da bodo volitve v oblastne skupščine razpisane.

Ako niso te ministrove besede zopet prazne obljube, s katerimi bi se naj potolažili tisti, ki zahtevajo oblastne skupščine, bi naša politična javnost stala pred dejstvom, da vlada misli napraviti konec onemu gaženju ustave in njenih določb o ljudski samoupravi, ki že traja več kot pet let.

Odgovornost za to gaženje ustave nosijo centralistične stranke, ki so dale državi ustavo, pa še do danes niso izvedle onih določb ustave, ki ustanavljajo občinsko, srezko in oblastno samoupravo. Paši in Pribeževič sta bila leta in leta na vladi, pa nista hotela teh ustavnih določb izvršiti. Ako se torej danes samostojni demokratje zgražajo nad tem, da še do sedaj nimamo ne srezke ne oblastne samouprave, igrajo po svoji stari navadi hinavsko ulogo. Oni sami so krivi, da do sedaj še ni prišlo do ustanovitve onih samoupravnih skupščin, katere predvideva vidovdanska ustava.

Naše stališče o oni ljudski samoupravi, ki jo dovoljuje centralistična ustava, je znano. Mi smatramo, da zahteva demokratično načelo, ki sedaj vlada na svetu, udeležbo ljudstva in njegovih zastopnikov pri vršenju državne uprave in njenih poslov. Na Angleškem je krajevna uprava — po občinah, okrajih in pokrajinah — stvar upravnih vlasti, ki jih voli in izbira narod sam svobodno in neodvisno od nadzora državnih vlasti. Po ustavi naše države in po za-

konih o občni upravi ter o oblastni in srezki samoupravi je pa od državne uprave izključen vsak količjak neposredni, dejanski in učinkoviti vpliv ljudstva in njegovih zastopnikov. Veliki župan, ki ga vidovdanska ustava opredeljuje kot vrhovnega starešino občne državne uprave v oblasti, je neodvisen od ljudstva, ki prebiva v oblasti, pri njegovem postavljanju po ministru notranjih zadev se ne jemlje v ozir ljudstvo in njegovo pravo, pri izvrševanju poslov se velikemu županu ni treba ozirati na pokrajinsko skupščino kot predstavništvo ljudstva.

To pa, kar se narodu prepušča v samoupravo, je nekaj tako samo po sebi umevnega, da pripada vsakemu človeku ali skupini ljudi povse naravno, brez vsakega zakonskega pooblaščenja. Kdor ima denar, ta more sam ali v zvezi z drugimi graditi ceste, mostove, železne ceste, avtomobilne in zrakoplovne zveze, pospeševati poljedelstvo in vse panoge narodnega gospodarstva, brigati se za socialne naloge, za narodno zdravje, za človekoljubne ustanove, za napredek prosvete itd. Za to ni treba nobenega pooblastila, nobene milosti iz državne centrale, za to zadostuje razum, dobra volja in denar. To pa so tiste reči, ki jih vidovdanska ustava in po njej zakon o oblastni in srezki samoupravi določuje kot posle, ki spadajo v področje oblastne samouprave.

Kljub vsej nedostatnosti te samouprave je želeli in zahtevati, da vlada uvede v življenje vsaj tisto bomo in skromno ljudsko samoupravo, ki jo dovoljuje in zajamčuje centralistična ustava naše države. Centralistične stranke naj vendar nehajo grešiti zoper ustavo, katero z besedami proslavljajo kot nekako svetinjo! Razpišejo naj volitve v oblastne skupščine, zlasti pa volitve v srezke skupščine ali okrajne zastope, ki so po našem mišljenju še potrebnejši nego oblastne skupščine! Ako vlada ne bo tega takoj storila, zasluži, da se jo po vsej pravici obtoži ter pozove na obračun.

Zbor zaupnikov SLS.

bo v nedeljo, dne 14. novembra 1926 ob pol 11. uri predpoldne v veliki dvorani Narodnega doma v Celju.

Dnevni red:

1. Poročilo načelnika stranke dr. Antona Korošca.
2. Volitev načelnika stranke.
3. Volitev prvega podnačelnika stranke.
4. Slučajnosti.

Dr. A. Korošec, tč. načelnik.

Če bi kdo izmed zaupnikov pomotoma ne prejel po pošti osebne vabila, ki velja obenem kot izkaznica, naj se zgleda ustno ali pisмено pri naših tajništvi v Ljubljani ali v Mariboru, na dan zborovanja pa pri rediteljih.

Državna politika.

V NAŠI DRŽAVI.

Kralj vprašuje, kaj dela vlada in narodna skupščina. Kralj in kraljica sta se vrnila v Beograd. Kmalu po dohodu so bili pri kralju ministrski predsednik Uzunovič, naš rimski poslanik Balugdžič, minister vojne Trifunovič in zunanji minister Ničič. Po končanih obiskih ministrov na dvoru je bila ministrska seja, kjer se je posebno povdarjalo, da je kralj vpraševal prav natančno, kaj dela vlada in narodna skupščina. Kdo ve, če so mu ministri povedali, da

»Če je človek tako dolgo kot jaz živel v divjini, potem mora vendar znati oponašati medvedov glas in kretnje. — A ne trativa časa. Kje je deklica?«

»Sam Bog ve — nisem je še mogel zaslediti.«

»Ali niste slišali Davidovih besed: Ona je blizu in vas čaka?«

»Mislim sem, da misli to bolnico.«

»Ne, besede so imele drug pomen. — Čakajte, medved mora znati tudi plezati. Ta duplina je s stenami razdeljena v več oddelkov. Poglejmo, kaj je tam zadaj!«

S temi besedami je splezal Sokol na pregrajo, pomignil Heywardu in hitro zopet zdrsnil doli.

»Tukaj je«, je pošepetal Heywardu, »skozi ta vrata lahko pridete k njej. Jaz je nisem hotel prestrašiti s svojo kosmatino. Sicer pa si tudi vi umijte z obraza tiste barve. Tam-le pri ležišču je vré vode. Predno zapustiva to votlino, vas zopet lahko poslikam.«

Heyward se je ročno izpremenil ter pohitel skozi vrata v stranski prostor, nekaj ozek hodnik, skozi katerega je prišel v veliko sobo. Tam je našel med navrhovatenim plenom blede, shušjano, a še vedno ljubko deklico, sedečo na kupu jelenovih kož. David jo je bil že pripravil na njegov prihod.

»Dunkan!« je vzkliknila s tresočim se glasom. »Saj sem vedela, da me ne zapustite. A vi ste sami?«

Heyward jo je seznanil z zadnjimi dogodki in svoje naglo, kratko pripovedovanje končal z besedami:

»S pomočjo našega požrtvovalnega prijatelja Sokola se lahko prebijemo skozi to divje ljudstvo. Vendar boste potrebovali vse svoje moči, ves pogum, Eliza. Pomislite, da se vrnete v naročje očeta, ki hrepeni po vas.«

»Vse storim njemu na ljubo.«

Zadnji Mohikanec.

Povest iz leta 1757.

Po J. F. Cooper-ju predelal Al. Benkovič.

21

Lahko si je misliti, kako je ta čudni odmev vplival na Davida. Debelo je pogledal in onemel zija v zverino. Njegova namera, da bo Heywardu v prihodnjem odstavku nekaj važnega povedal, mu je ušla iz spomina. Samo toliko je bil še pri pameti, da mu je pošepetal: »Ona je tu in vas pričakuje!« Potem pa jo je ubral iz votline, kakor bi ga čarovnice podile.

Medved se je še vedno gugal, s posnemanjem pevčeve melodije pa je bil prenehal. Heywarda so pomenljive Davidove besede hudo razburile. Oziral se je na vse strani, če bi kje kaj ugledal, kar bi kazalo, da je Eliza blizu. Sicer pa za to ni imel dosti časa, kajti Huronec je stopil k ležišču in ukazal ženskam, naj odidejo. Potem pa je rekel Heywardu:

»Moj brat naj pokaže svojo umetnost!«

Ker se je Heyward bal, da bi bila vsaka zamuda zanj nevarna, je pričel zagovarjanje napol peti, napol mrmrati. Bržkone bi bil v razburjenosti kmalu pozabil svojo ulogo in se izdal, ko bi ga ne bil zmotil medved z besnim renčanjem.

»Vidim, da so učeni možje hudi drug na drugega«, se je oglašil Huronec. »Jaz vas puščam same. Brat, bolnica je žena enega mojih najhrabrejših mladih vojščakov. Izženi ji hudega duha!«

Poglavar je odšel, Heyward pa je sam ostal z bolnico in besno živaljo, ki se je zdaj privallila proti njemu in se

postavila na zadnje noge. Vznemirjen je mladenič iskal, kje bi dobil kako orožje, da bi se branil napada kakor bi že mogel. Zverina pa je naenkrat izpremenila svoje vedenje. Namesto renčanja je dvignila šape in hlatala z njimi okrog gobca. Ta hip je glava omahnila nazaj in pokazal se je — Sokolov smejoči se obraz.

»Tiho!« je pošepetal Heywardu, ki je že hotel iznaden vzkrikniti. »Lopovi niso daleč. Ako bi čuli glasove, ki niso podobni zagovarjanju, pridejo takoj zopet nad naju!«

»A kaj pomenja vsa ta komedija?«

»Naključje včasih več stori kot razum in preudarnost«, je šepetaje odgovoril lovec. »Le poslušajte! Potem, ko smo se bili ločili, sem spravil starega Munra in Čingagoka v staro bobrovsko bivališče, kjer sta varna kakor v trdnjavi, ker Huronci ne love bobrov. Nato sem šel z Unkasom poizvedovat k drugemu rodu — ali ste ga videli?«

»Žalibog! Ujet je. Jutri zjutraj ga čaka smrt!«

»Tega sem se bal. In baš njegova nesreča me je pripeljala semkaj. Tak dečko ne sme ostati v huronskih rokah! — Spotoma sva naletela na četo vračajočih se Huroncev. Seveda smo se spopadli in Unkas je bil tako nepreviden, da je zasledoval strahopetca, ki je hotel uiti. Pa so ga ujeli Huronci, ki so bili skriti v zasedi. Dva izmed njih sta me zasledovala, a moja puška jima je kmalu vzela sapo. Zdaj sem se plazil proti huronskim kočam in sreča je dala, da sem prišel na kraj, kjer se je baš oblačil eden izmed njihovih glumačev. Z dobro merjenim udarcem sem sleparja za nekaj časa omamil, ga povezal, si prisvojil njegovo opravo ter prevzel njegovo medvedjo ulogo.«

»Pa ste jo tudi sijajno igrali«, je rekel Heyward.